

VEILIGE HAVEN

Nora Bossong

Veilige haven

Vertaald door Els Snick

WERELDBIBLIOTHEEK · AMSTERDAM

Oorspronkelijke titel *Schutzzone*

© 2020 Suhrkamp Verlag AG, Berlijn

© 2021 Nederlandse vertaling Els Snick / Uitgeverij Wereldbibliotheek

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp Rothfos & Gabler, Hamburg

Omslagbeeld © Shutterstock

Omslagbewerking Karin van der Meer

Foto auteur © Heike Steinweg

NUR 302

ISBN 978 90 284 5042 4

www.wereldbibliotheek.nl

VREDE

Genève. Februari 2017

Het Beau-Rivage heeft negenenveertig kamers en vijftien suites. Door de ramen kijk je uit op het Meer van Genève, waarin de grote wereld zich spiegelt, die toch maar gewoon een kleine stad in het uiterste puntje van Zwitserland is. Het middelpunt van Europa zou in een van deze suites kunnen liggen, of in de conferentiezaal, die avond versierd met exotische bloemen. De badkuip uit kamer 317, die na de dood van Uwe Barschel lange tijd in de opslagruimte had gestaan, was door een personeelslid van een verkeerd opschrift voorzien en per ongeluk weggeruimd, maar verder ging er in dit hotel zelden iets mis, en toen ik op een afstandje van de anderen mijn blik door de zaal liet dwalen, de naar binnen gebogen oranje bloembladeren bij het podium bekeek en het gezicht van de zwarte cederhouten bedienden, die als decoratiestukken in elke hoek waren gezet en die het kolonialisme nogmaals lieten zien in al zijn exuberante decadentie, opgewekt, arrogant bijna, als personages uit een stuk van Molière die beseffen dat alle situaties en liefdesrelaties en verwantschappen helemaal niet zijn wat de hoge heren ons willen doen geloven, had ik de man misschien ook niet zien staan, of in ieder geval kunnen verzuimen zijn naam te lezen op de plastic badge die op zijn revers was gespeld, die mij bekend, zelfs vertrouwd voorkwam en die ik toch een ogenblik niet kon plaatsen.

We moeten, we mogen zelfs niets mooier voorstellen dan het is, benadrukte monsieur le Commissaire, en hij somde de bescheiden gedeeltelijke successen op in Zuid-Soedan, nam een

slok water, ik liet mijn blik weer rusten op de man naast het bloemstuk met de puntige uitsteeksels, bekeek zijn hoge wenkbrauwen, de sombere uitdrukking op zijn gezicht, en toen wist ik dat ik met hem, toen zijn haar nog langer en zijn gezicht nog jongensachtiger was geweest, een bepaalde periode elke dag samen 's middags aan tafel had gezeten.

We mogen juist voor de dingen die onmogelijk lijken niet terugschrikken, benadrukte monsieur le Commissaire, terwijl ik nog steeds naar Milan zat te staren en hij eindelijk mijn blik beantwoordde, eerst verbaasd, maar mij sneller herkenkend dan ik hem, en toch, hoorde ik op het podium monsieur le Commissaire zeggen, Milan glimlachte beleefd, maar toch hadden we elkaar die avond nog probleemloos uit de weg kunnen gaan, ik zou dan rond elf uur wat vermoeid, wat onverschillig aan mijn voordeur de code hebben ingegeven en niet veel later, drie verdiepingen hoger, mijn pumps hebben uitgeschopt. Misschien was de een of andere collega nog wakker geweest, misschien had hij de telefoon nog opgenomen.

Als ik nu terugdenk aan die avond, zie ik puntige strelitzia's om me heen, hun kelken uitstekend als vogelsnavels, bloemen als excentrieke hoofdtooi spits naar boven gericht, in mijn herinnering staan ze verspreid over de hele zaal, veel meer dan het er in werkelijkheid geweest kunnen zijn. Ze zijn ooit zo genoemd ter ere van de prinses van Mecklenburg-Strelitz, zoals ik maanden later las, toen Milan weer uit mijn leven verdwenen was en ik hem als een fantoom probeerde terug te halen, om alles beter te kunnen begrijpen, hoewel ik hem beter had kunnen verdrijven, want tegen spoken zijn we niet opgewassen, ze gaan ons beperkte verstand te boven, en het spook van Milan legde heerszuchtig beslag op wat er nog van mij was, alsof hij niets kon loslaten, ook de dingen niet waar hij geen belangstelling meer voor had, wat nog overbleef van mijn vrije avond in

een te klein, te duur appartement en van mijn nietige kantoor bestaan, nietig ondanks al die belangrijke namen in de rapporten die ik doorstuurde aan mijn superieuren. Milan zou nog maar enkele maanden in Genève verblijven, voor hij in het najaar verhuisde naar Den Haag, zoals hij me niet onbeleefd maar toch zo gereserveerd vertelde, alsof hij me duidelijk wilde laten blijken dat ik met zijn verleden misschien wel iets te maken kon hebben, maar absoluut niet met zijn toekomst. Het verhuisbedrijf was al ingehuurd, zijn flat aan een collega uit Servië beloofd en in het Ariana Park, de tuin achter het Palais des Nations, zaten dertien pauwen, maar tot nu toe had niemand kunnen zeggen welke van de dertien overeenkwam met de boze fee, ook Milan niet, hoewel hij verhalen over pauwen verzamelde zoals zijn collega's statistieken, en als hij niet deelnam aan de zittingen van de Raad voor de Mensenrechten van de Verenigde Naties, deed hij onderzoek naar deze vogels, zoals hij me vertelde, naar hun trotse, waggelende gang, en bestudeerde hun starre ogen in het glanzende gevederte.

We stonden wat terzijde bij het verste raam van de zaal, voor zo'n dik roodfluwelen gordijn. Onze collega's maakten jacht op zalmsandwiches en schaalmpjes couscous, diegenen die 's middags, misschien zelfs pas laat in de middag, nog een broodje hadden gegeten in de kantine van het Palais des Nations of een cordon bleu in een van de restaurantjes in de stad, leverden nu een verbeterde strijd om aan eten te komen, in een obscene vorm van mimicry, alsof ze voor een hulpkonvooi van de VN stonden en de hoog gedecoreerde kelners geen porseleinen schaalmpjes en servetjes uitdeelden, maar de in blauw zeildoek verpakte voedselpakketten die afgeworpen worden boven gebieden waar officieel de hongersnood is afgekondigd.

Lichtjes voorovergebogen stond Milan naast mij, zijn handen gevormd tot een kommetje, alsof er onzichtbare broodkruimels

in lagen waarmee hij de pauwen zou voeren die op de alleen aan VN-medewerkers voorbehouden parkpaden hun mysterieuze bestaan leidden, terwijl de vorige eigenaar van het domein, een zekere monsieur Gustave Revilliod de la Rive, meer dan honderd jaar geleden bij testament had laten vastleggen dat het terrein vrij toegankelijk moest blijven, maar op dat moment, toen de Volkenbond nog niet eens opgericht, laat staan mislukt was, wist niemand nog dat de leeggeplunderde steden van de Duits-Franse oorlog, die hier de Frans-Duitse oorlog werd genoemd, slechts een argeloze voorafspiegeling vormden van wat de twintigste eeuw nog in zijn mars had.

Jawel, jawel, iedere pauw had een eigen naam, verklaarde Milan, en hij droeg ze met veel eerbied voor, alsof er in dat park koningen, keizers en dictators rondliepen van landen waar nog nooit iemand over gesproken had en die, trots en onverschillig, hun schoonheid tentoonspreidden en iedereen overtroefden die van binnen in dit luxueuze, gestroomlijnde gebouw bestuurd en vertegenwoordigd werd, en toen Milan verder naar mij vooroverboog en mijn pols even lichtjes aanraakte, deinsde ik achteruit, zo onverwacht, ja zelfs onaangenaam voelde deze bijna tedere aanraking aan.

Omdat hij moe was of misschien toch omwille van onze vroegere vertrouwdeheid leunde hij tegen de pilaar naast mij, zijn armen gekruist voor zijn borst, het is wellicht de exacte hoek die aan dit gebaar zo'n zelfverzekerde indruk geeft, een hautaine nonchalance die ik van een aantal collega's kende en die vroeger wellicht ook werd beheerst door de cavaliërs die bij de prinses van Mecklenburg-Strelitz hun opwachting hadden gemaakt, als ze geen andere vormen van machtsvertoon pleegden, theaterstukjes die nog beter pasten bij de bloemen van de prinses en die vandaag de dag net zo onbegrijpelijk zijn als iedere andere in onbruik geraakte mode.

Milan was slechts acht jaar ouder dan ik, nog geen halve generatie, en toch had hij zijn leven al mooi voor elkaar, met een functie in de Raad voor de Mensenrechten, na jaren op de Westelijke Jordaanoever en in Mosul te hebben gezeten, in kantoren die eruitzagen als schuilkelders, hij had het mooi voor elkaar nu met zijn huwelijk en zijn kind, wat hem ertoe aangezet had de crisisgebieden in te ruilen voor Genève, en na Genève nu dus Nederland, het Strahof, zijn ontslag bij de Verenigde Naties eind deze zomer. Evenwel had hij zijn verlangens naar oorlogen nooit helemaal opgegeven, zei Milan, eraan toevoegend dat ik zijn werk genoeg kende om dit niet verkeerd op te vatten, hij wilde natuurlijk geen oorlogen, maar als er dan toch een kwam, wilde hij er wel graag bij zijn, het viel hem gewoon zwaar hier aan zijn bureau de verslagen en cijfers te lezen en weinig anders te kunnen doen dan ze domweg goed te keuren en door te sturen. Strategieontwikkeling, zei hij, jij weet ook dat strategieën ter plaatse al niet werken, hoe zouden ze dan van hieruit effectief kunnen zijn?

Met een sierlijke beweging liet de kelner de hotelservetjes neerwarrelen op de bar. Het violetblauwe opschrift *Beau Rivage Genève 1865*, erboven spreidde een klein duifje op een zuil zijn vleugels uit, waar hij onze martiniglazen op neerzette. Achteraf is vaak niet meer te achterhalen welke stap tot een nieuwe heeft geleid, welk gebaar als vanzelfsprekend op een ander volgde, wat het punt was waarop je niet meer terug kon, maar je alleen nog kon onderwerpen aan de opgelegde choreografie, maar ik ben er op dit moment zeker van dat het Milans idee was om in de bar te gaan zitten, al was het mijn voorstel om nog een glas te drinken, of moet je morgen vroeg op, vroeg ik, en ik voegde er nog aan toe: word je thuis verwacht? Onverschillig bijna, zijn vrouw interesseerde mij niet, ik wilde gewoon niet naar huis, waar ik tussen de verstikkend witte

muren op de al even witte sofa de krant zou zitten lezen tot ik moe genoeg was om te kunnen inslapen, en ook al had ik het voorgesteld, toch had hij ons erheen gebracht, mij de woorden gesouffleerd door op te merken dat niemand in de conferentie-zaal ons zou missen.

Te veel conflicten, te veel kosten, zei Milan, de mensen willen hun geld liever aan andere dingen uitgeven, en wij staan te kijken hoe dit prachtige project genaamd UNO op zijn einde loopt. Moeten we geduld blijven oefenen of ons geduld verliezen, vroeg hij, terwijl hij zijn glas tegen het mijne tikte.

In Nicosia liggen al veertig jaar zandzakken, zei ik. Maar er wordt niet meer zo vaak geschoten, dat is toch al iets. De soldaten staan daar gewoon grimmig te kijken, maar ze laten je wel door. Het lijkt wel alsof iedereen gewoon oorlogje speelt, je zou bijna vergeten dat het een echte frontlinie is die dwars door Cyprus loopt.

Dat ik helemaal alleen in een voor twee jaar gehuurd appartement boven een Indiase supermarkt woonde, zei ik niet, in Servette, drie haltes voorbij het station, waar ook mensen woonden die niet werkten als jurist of diplomaat bij de WHO of de UNO, ik zei dat niet omdat ik het, zoals in onze jeugd al, pijnlijk vond tegenover Milan mijn onvolledige leven toe te geven, dat ik niet beter had weten te organiseren en dat niet eens de schoonheid bezat van het treurige minimalisme zoals het huis van iemand die geen verstand heeft van inrichting maar tenminste de kunst verstaat het provisorische van dozen en kratten en een matras zonder lattenrooster te behouden, in plaats van dat met niet-passende meubels te camoufleren, en ik vroeg me af of het echt alleen onbaatzuchtigheid was die hem eerst naar Mosul en vervolgens naar de Westelijke Jordaanoever had gebracht, en terwijl ik me dat afvroeg en ook waarom wij beiden hier terechtgekomen waren, in het Beau-Rivage, of ge-

woon al in Genève, in kantoren die slechts door luttele afdelingen en een paar bureaucratische termen, door acht jaar en door Milans eerzucht of liever rusteloosheid van elkaar gescheiden waren, wist ik natuurlijk dat het niet alleen dat was, toeval noch onbaatzuchtigheid, bij geen van ons beiden, ook al kende ik Milan te weinig om te kunnen zeggen wat hem werkelijk dreef.

Die valse ogen op een uitwaaierende pauwenstaart, zei Milan, terwijl hij me door de galerijachtige marmeren foyer naar de uitgang begeleidde, zou ons eigenlijk moeten afschrikken, zoals gewoonlijk wanneer dode materie lijkt te leven. Maar we worden vooral in de war gebracht door de harmonie, door dat stralende koningsblauw. Deze dieren hebben veel beter dan wij begrepen dat we door schoonheid alleen maar mensen afschrikken of vervelen. Respect dwingen we af door tegenstrijdigheid. Niet door het meningsverschil maar door de paradox, zei hij ten afscheid, kuste me vluchtig op de wangen, drie keer, zoals dat in Zwitserland de gewoonte is. De door de regen natte straat glom in het licht van de koplampen van de taxi en toen stond ik daar alleen, keek langs de gevel omhoog, aan de balkons hingen bloembakken, narcissen en hyacinten, en het Juragebergte strekte zich uit rond de stad.

Bij Bonn. Januari 1994

Toen ik klein was hing er boven mijn bed een schilderij waarop een harlekijn te zien was die verdronk in zijn te grote, met gele en blauwe ruiten bedrukte hansop en met een donkere hoed op zijn hoofd waar rood haar onderuit kwam. In het huis van Milans ouders hing er boven mijn bed geen schilderij maar zat er een raam, het was aangebracht in het schuine dak en liet de hemel zien, aan de onderste rand verrezen boomtoppen in het panorama.

Tijdens de scheiding van mijn ouders was ik voor enkele maanden naar een vriendin van mijn vader gestuurd, naar dat grote huis buiten de stad, ver weg van alles. Het zou me goed doen, dacht hij of dat wilde hij althans denken, als ik ergens samen met andere kinderen zou wonen, hoewel Milan de enige zoon was en niet eens meer een kind, maar mijn ouders hadden het zo druk met ruziemaken over bezittingen die tijdens hun huwelijk niet het minst voor ze hadden betekend, dat ze geen van beiden opmerkten dat een adolescent minder dan ieder ander iets kan aanvangen met een schoolmeisje en dat acht jaar verschil voor een kind een heel leven is. Ze wilden me buiten hun ruzies houden, alsof ik die niet al jaren had meegemaakt, evenals de beklemmende stilte als ze elk hun eigen wegen volgden. Zelfs ik als kind voelde dat ze die wegen alleen maar kozen om zo veel mogelijk uit elkaars buurt te zijn, en toen het tussen hen helemaal niet meer ging, zette mijn vader me in de auto. Ik rook zijn aftershave toen hij zich naar de achterbank van de Toyota boog en de gordel voor me vast-

maakte, wat hij sinds ik naar de basisschool ging niet meer had gedaan.

We reden langs de grijze naoorlogse gebouwen van de buitenwijken, door het raam zag ik het overslagstation Eifeltor, de grijs geverfde portaalkranen, waaraan de haken stil in de schemering hingen, er reed geen enkele trein binnen, het enige wat zich naast de spoorweg verhief was een spookstad van gestapelde containers, en even later nam ik mijn intrek in een ruime kamer, een grotere wereld dan de wereld die ik kende, en hoewel hij aan de rand van een kleine stad lag, intimideerde die wereld mij als een dialect dat ik niet verstond, hoewel het toch mijn moedertaal was of er minstens iets mee te maken moest hebben.

Het huis was ook geen huis maar een villa, wit en verheven, een gebouw als uit een sprookje, eerder uit de *Duizend-en-een-nacht* dan uit de enge verhalen van de gebroeders Grimm, en Lucia, de vriendin van mijn vader, was een strenge schoonheid die uit een reclamefolder van de jaren vijftig leek te zijn gestapt, met zwart opgestoken haar dat ik me los niet eens durfde voor te stellen. Er stamde hier hoe dan ook heel wat uit een ander tijdperk, het bos dat bewoond werd door drie geiten en een ree, de strenge tafelmanieren die Lucia en Milan met rechte rug demonstreerden, het meubilair, voornamelijk crèmekleurig, de sterke, gezwollen handen van Milans grootvader op een van de foto's aan de muur, waar ik mijn blik niet van af kon houden en van wie ik me voorstelde dat hij ooit, voor hij in dit huis was komen wonen, ambachtsman of boer moest zijn geweest, wat niet klopte, zoals Milan me een kwarteeuw later zou vertellen, omdat zijn grootvader zich juist veel liever met hout zagen en schuurtjes opknappen had willen bezig houden naarmate zijn verplichtingen als een van de hoogste ambtenaren van de Republiek dat minder mogelijk maakten, en zodra zijn strak ge-

organiseerde dagindeling het toeliet deed hij dat ook, maar het gebeurde niet vaak, en hij had wellicht al grove handen vanaf zijn geboorte en ze waren niet gezwollen omdat hij ooit alles van zichzelf had gegeven, althans niet fysiek.

We zaten aan de grote notenhouten tafel, waaronder ik beslist niet mocht spelen, zoals de huishoudster me al gewaar-schuwd had, een klein, rond vrouwtje dat er liefdevol uitzag en van het ene moment op het andere zo koud kon kijken dat ik schrok, het hout was te kostbaar, had ze me gezegd, ik vond het alleen maar vreselijk donker.

Darius zat tegenover mij schijfjes komkommer te eten, wat ik nog het vreemdst vond, bij ons thuis aten we nooit komkommer bij de koffie en ook geen te zachte, witte toast op een piramidevormig dienblad. Mijn vader nipte terughoudend van zijn koffie, gluurde als een schooljongen naar Darius, die vertelde over zijn reizen, die hem naar Zwitserland brachten en naar New York, en naar landen waarvan ik de naam nog nooit had gehoord, het leek wel alsof Darius alleen al de afgelopen weken meer had gereisd dan mijn ouders tijdens mijn hele leven, en veel verder dan ik tot nu toe van iemand had gehoord, en terwijl ik luisterde naar Darius' ietwat hortende verhaal, dat hij illustreerde met uithalende gebaren, waarmee hij in feite gewoon schijfjes komkommer van het dienblad bleef pakken, staarde mijn vader zwijgend naar zijn nagels, en ik denk dat ik toen al begreep dat hij al vertrokken was, vertrokken zonder mij mee te nemen.

Weet je, als je er eenmaal aan begonnen bent, kun je er niet zo makkelijk meer mee stoppen, zei Darius, en ik heb bij wijze van spreken al onder de keizer gediend.

Lucia lachte en keek hem even later wezenloos aan, alsof ze nu pas vaststelde dat hij eigenlijk beter paste in een voorbij keizerrijk dan in de Bondsrepubliek van de jaren tachtig met

haar gekrulde telefoonsnoeren, legoblokjes en Toyota Corolla, al die profane dingen waar niemand om had gevraagd, zeker Darius niet.

Je weet toch dat Duitsland ooit een keizer heeft gehad, fluisterde Milan in mijn oor.

En Sissi, zijn vrouw, is in Genève vermoord, op de kade, riep ik.

Dat ze zo bezig is met mensen die doodgaan, merkte Lucia op.

Andere kinderen van haar leeftijd houden zich met dinosaurussen bezig, reageerde Milan, dat heeft toch ook met de dood te maken.

Waarom wil dat meisje Oostenrijk nou alweer annexeren, vroeg Darius.

Ik voelde me ongemakkelijk toen ik zijn blik op mij voelde rusten, en ik weigerde ondanks herhaalde aanmaningen mijn slappe toast op te eten. Door het raam in de woonkamer zag ik even later de koplampen van de Toyota oplichten, ik stond op mijn tenen, steunde met mijn handen op de te hoge vensterbank en even later waren de lichten achter de bocht van de lange oprit verdwenen.

's Avonds kwamen andere auto's aangereden, ze parkeerden naast elkaar op de plek onder het woonkamerraam, en Darius nam Milan en mij mee naar buiten, hoewel Milan zich verzette, hij zei geen zin meer te hebben in dat soort gedoe, maar hij werd door Darius met een stevige klap op zijn schouders voorwaarts geduwd. We liepen langs de rand van het bos en gingen de stal binnen waar het reekalf lag dat Darius ergens met een gebroken poot had gevonden, en had meegenomen en grootgebracht, zoals hij de wachtende heren van de pers vertelde. Er was één vrouw bij, die aan de schoudervullingen van haar blouson pulkte en het dier argwanend bekeek. Darius liep naar de om-

heining met een zuigfles in zijn hand en stak de speen uit naar het kalfje, dat er na enige aarzeling naar hapte en melk zoog. Er werden foto's genomen. Milan slaakte een diepe zucht. Daarna gaf Darius een teken dat ik bij hem moest komen staan om het reetje te aaien. Voorzichtig stak ik mijn hand uit, achter mij hoorde ik de flitslichten sissen die mijn eerste en enige optreden in de regionale pers aankondigden.

Ik had toen niet kunnen zeggen wat ik van Darius vond, maar het imponeerde me dat zo veel mensen belangstelling voor hem hadden, dat hij in de krant stond, wat voor mij net zo onvoorstelbaar was als optreden in een roman, en toen we 's avonds samen aan tafel zaten kon ik mijn blik niet van hem afhouden, alsof ik aan de manier waarop hij de boter op zijn brood smeerde zou kunnen zien hoe hij van deze tafel in de *General-Anzeiger* terechtwam, die op de vijfde stoel lag, waar een paar uur daarvoor mijn vader had gezeten en terughoudend zijn koffie had gedronken.

Darius' ogen waren waterig, de huid onder zijn ogen was grauw, alhoewel hij helemaal niet moe leek, hij had alleen een stijve manier van doen. Terwijl zijn handen overal overheen fladderden, over tafelbladen, glasranden, boekenruggen, en telkens als ik in de maanden daarna langs Darius' studeerkamer liep, meende ik zijn trippelende vingers te horen achter de donkere, glimmende houten deur, die zo veel landen en steden leek te verbergen, en hoe graag had ik meer willen weten over de reizen waarvoor hij om vier uur 's ochtends het huis verliet. Ik wilde horen wat voor leven hij daar leidde en hoe de mensen er waren, of ze in wolkenkrabbers woonden en of de auto's sneller of langzamer reden dan bij ons, maar meer nog dan andere volwassenen was Darius iemand die je als kind liever niet zomaar aansprak.

Op zondag ging Milan met zijn hockeyteam een oefenwed-

strijd spelen in de buurt van Aken, en 's middags zaten we met z'n drieën voor het piramidevormige dienblad met taart en toast, ik werd helemaal duizelig van het drukke patroon op Darius' stropdas en misschien kon ik er daarom mijn ogen niet van afhouden, ik verkruimelde mijn stuk zandtaart tot Lucia mijn hand omlaag duwde en zei dat ik niet met mijn eten mocht knoeien.

Toen de telefoon ging en zij naar buiten liep, was ik met hem alleen. Ik keek nog steeds naar zijn stropdas, waarop turquoise wervelingen om elkaar heen dansten, en hoorde de schil van de komkommer knakken als hij weer in een stukje beet.

En hoe gaat het met geometrie? vroeg hij me uiteindelijk, terwijl ik nog maar pas de vier hoofdbewerkingen had geleerd. Om mijn onwetendheid niet te moeten toegeven, vroeg ik of er overal wiskunde bestond, zelfs op de verste plekken waar hij al was geweest, want uiteindelijk hadden ze daar ook een ander schrift, wat ik wist van de tekstjes op de verschoten en bestofte snoepdoosjes die in de keuken stonden.

Darius lachte, wat ik voor het eerst van hem hoorde.

Niet onze, het is toch eerder hun wiskunde, wij hebben die geadopteerd, legde hij uit, en even hoopte ik dat hij nu zou vertellen over de steden vanwaar hij, als om aan te tonen dat hij echt op reis was geweest, elke keer ansichtkaarten stuurde, en behalve snoep ook kitscherige souvenirs meenam, die niemand in huis mooi vond, minitapijtjes of asbakken met folkloristische tafereeltjes, vulpennen, briefopeners, al die zaken waarop ik telkens zou stuiten bij het openmaken van een lade.

En van wie? vroeg ik.

Hij keek me even aan en wilde juist zijn verhaal beginnen te vertellen toen Lucia de woonkamer weer binnenkwam, en het hangende van de situatie loste zich op in het niets.

Op een keer verklapte de huishoudster me vlak voor het

avondeten, toen ze me van de notenhouten tafel verjoeg, dat het met Darius een keer bijna afgelopen was daar in de rimboe. Maar wat klets ik, mompelde ze, en ze legde ogenschijnlijk geschrokken haar hand voor haar mond, een theatraal gebaar waar ik als negenjarige zelfs niet intrapte, maar het woord rimboe kreeg een zware, zompige klank, terwijl ik me voorstelde hoe Darius, wiens bewegingen enigszins onbeholpen, van een soort teloorgegane elegantie waren, op een bergspleet af strompelde, bij Darius paste in mijn beleving geen enkel ander gevaar, niets snels, moderns, hoogstens nog een onweer of een afgebroken tak, en hoe graag had ik willen weten wat er was gebeurd toen er bijna iets was gebeurd, maar de huishoudster wilde er niets meer over horen, deed alsof ze heel dringend iets moest doen, een braadstuk uit de oven halen dat nog niet eens in de oven stond, en iets bespreken met Lucia, die op dat moment bij een kennis in de stad op bezoek was.

Op maandag bracht Milan me naar school, zijn gymnasium lag wat verder in de stad dan het moderne grijze gebouw waarin mijn basisschool was ondergebracht, we waren laat en de punt van zijn linkerschoen tikte nerveus tegen zijn rechter terwijl we voor het stoplicht moesten wachten, het werd niet groen, het werd niet groen, en toen pakte ik zijn hand.

Ben je nooit bang als Darius op reis gaat? vroeg ik.

Darius? vroeg Milan. Het werd groen en hij trok me de straat op. Iemand als Darius overkomt nooit iets.

Zoals hij dat zei en zoals hij mijn hand vasthield, niet te stevig maar stevig genoeg om me niet kwijt te raken, dacht ik, inderdaad, iemand als Darius kan niets overkomen, misschien kan ons allemaal niets overkomen, als Milan op ons let.

Pas later, toen ik weer in de normaliteit van Keulen leefde, in de vertrouwde kleine omgeving die toch anders geworden was, een geur had verloren, de helft van de meubels, vertelde mijn